

approaches, principles, methodic, diagnostic tools). The article outlines the prospects for further research on the discussed issue.

Keywords: *adaptive development methodic; diagnostic competence; education; model; pedagogical modeling; professionalism.*

DOI

УДК 374.7.09

Т. Дудка

ФЕНОМЕН НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ КРИЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЙ

Резюме

Змістовий сегмент тематики статті торкається однієї із найбільш значущих андрагогічних проблем – особливостей феномену навчання дорослих. Підкреслено пріоритетність впливу соціокультурних реалій на траєкторію організації та реалізації завдань навчання дорослої цільової аудиторії. Останню тенденційність співвіднесено із сучасними запитами ринку праці та існуючими викликами науково-технічного прогресу.

Метою дослідження є теоретичне відрефлексування проблеми впливу сучасних соціокультурних реалій на особливості організації та реалізації завдань навчання дорослих.

Мета наукового пошуку проблематизована необхідністю реалізації комплексного теоретичного аналізу заявленої тематики під андрагогічним кутом, що уможливило співвіднесення досліджуваного із цілим спектром ендогенних та екзогенних чинників, визначаючих особливості феноменологічної природи. Деталізовано значущість впливу на особистісному рівні мотиваційної складової, яка може набувати ролі вирішальної складової на рівні ефективної реалізації завдань навчальної діяльності. У ході проблемного викладу акцентовано увагу на ключових відмінностях дорослих суб'єктів пізнання, що враховується на етапі організації та реалізації для них навчального процесу.

Процедура дослідження передбачала поєднання відповідного методологічного інструментарію представленого на рівні методів індукції, дедукції, порівняльного аналізу та проблемного викладу. Завдяки залученню такого широкого спектру методів дослідження, вдалося спроектувати особливості навчання дорослих під андрагогічно-психологічним кутом дослідження, що вчергове підтвердило міждисциплінарний характер окресленої тематики. Акцентовано увагу на значущості компетентнісного підходу у фокусі реалізації завдань навчання дорослих, що уможливило підсилення практичної складової, сприяє розвитку ціннісних орієнтирів та особистісних якостей суб'єктів пізнання.

Результатом дослідження стало проектування моделі навчання дорослих, репрезентованої наступною компонентною структурою: самосвідомість, мотивація, мета (навчальна, розвиваюча та виховна), навчальні цілі (знання, уміння та навички), самонавчання, досвід навчальної та професійної діяльності.

У висновках підсумовано, що сьогоденні соціокультурні реалії актуалізували сприйняття феномену навчання дорослих не лише з позиції перспективності отримання професії, а передусім важливої умови забезпечення свого функціонування у ринкових умовах конкурентної боротьби. Означена ситуативність на феноменологічному рівні нерозривно була співвіднесена з неперервним навчанням – рушійною силою соціокультурного поступу.

Ключові слова: *андрагогіка; навчання дорослих; соціокультурні реалії; феномен.*

Вступ. Сучасні глобалізаційно-суспільні перетворення, які охопили цивілізаційний поступ, все більшою і більшою мірою активізували розширення міжособистісних взаємодій між носіями соціокультурного досвіду. Зазначена тенденційність частково позначилася на прояві негативних тенденцій, зокрема неготовності дорослої цільової аудиторії протистояти викликам ХХІ століття та відсутності у них достатньої кількості hard & soft skills, дозволяючих адаптуватися до якісного виконання своїх професійних функцій в умовах невизначеності. Ще одним негативним фактором, який підсилив вище наведену тенденційність виступили умови воєнного часу, які охопили терени

ПЕДАГОГІКА

нашої держави, завдавши руйнівного удару по усім галузям національного господарства. Безумовно, що зазначені умови стали справжнім викликом для усієї андрагогічної спільноти, ключове завдання якої сьогодні передбачає надання професійної оперативної допомоги по цільовим запитам дорослої аудиторії, з метою зниження показників стагнаційного ефекту на усі галузі суспільно-державного функціонування.

Активні дослідницькі пошуки на рівні заявленого феномена свого часу реалізовували такі сучасні учені як: П. Джарвіс, М. Ноулз, М. Тайт; Л. Вовк, Л. Лук'янова, І. Бех, Н. Ничкало та інші.

Мета дослідження – здійснити теоретичне відрефлексування проблеми впливу сучасних соціокультурних реалій на особливості організації та реалізації завдань навчання дорослих.

Завдання:

- ✓ проаналізувати рівень вивченості заявленої тематики на рівні наявних наукових розвідок;
- ✓ окреслити перспективність феноменологічного відрефлексування у розрізі назрілих академічних реалій воєнного часу;
- ✓ проблематизувати значущість феноменологічних особливостей у фокусі андрагогічно-психологічного аналізу.

Методи. Методологічний фундамент дослідження сформував наступний симбіоз методів дослідження: індукції, дедукції, порівняльного аналізу та проблемного викладу.

Результати. Сьогодні, на рівні середньо- та високоприбуткових організацій значна увага приділяється підвищенню рівня кваліфікації працівників – розвитку високоякісного людського капіталу, що характеризується цілим рядом особливостей (див. рис.1):

- ✓ потенційні можливості його накопичуються і збільшуються, що досягається шляхом періодичного підвищення кваліфікації, перепідготовки та нагромадження досвіду практичної діяльності;
- ✓ неможливості його оцінки на рівні грошового еквіваленту;
- ✓ найвигіднішим вважається інвестування в людський капітал, оскільки користь по фіналу отримує не лише суб'єкт пізнання, а й суспільство у цілому;
- ✓ при нарощуванні у нього інвестування максимізується ризик втрати носія, оскільки свій досвід він може неправильно розподілити, або диверсифікувати (рис.1).

Вибудовуючи логарифм реально-дієвої взаємодії андрагога з суб'єктами пізнання, перше, що спадає на думку – це важливість урахування однієї із найважливіших психологічних характеристик дорослого віку, а саме: продуктивності роботи логічної пам'яті та паралельного погіршення короткотермінової. Щоденна надбудова взаємопов'язаних та скоординованих дій дорослого, за умов такого «скорочення режиму» пам'яті, дозволяє дещо зменшити ситуативні ризики, даючи змогу реально сфокусуватися на потенціалі попередньо набутого досвіду. Зрозуміло, що зазначена ситуативність закладає певні вектори та можливі напрямки розвитку освіти дорослих, засновані на урахуванні важливості внутрішньо-особистісних процесів та перетворень.

Розосереджуюча сила швидкоплинного життєвого темпоритму, що позначається на основних когнітивних функціях дорослої людини (зокрема, увазі, мисленні, пам'яті) змушує замислитися над якістю професійної підготовки. На перший погляд, видається неможливим завдання повноцінної модернізації сучасної системи освіти таким чином, щоб особистість та суспільство були повноцінно готові до нових викликів. У фокусі останньої тези, відповідним рівнем продуктивності відзначається компетентнісний підхід, який дозволяє побудувати продуктивну систему підготовки кадрів, у відповідності до нових вимог суспільного функціонування. Вищеназаний підхід найбільшою мірою зосереджується на пріоритетності: розвитку особистісних якостей та ціннісних орієнтацій суб'єктів пізнання; практичної компоненти; розширення спектру методів і технологій, спрямованих на вирішення нових завдань та інтеграцію вказаних вище елементів. Відповідним потенціалом у цьому аспекті мають вирізняються навички критичного мислення.

Увага до проблем розвитку критичного мислення у різновікових дорослих суб'єктів пізнання, механізмів його формування і прикладних аспектів функціонування сьогодні вирізняється відповідним рівнем актуальності. Перебіг внутрішньо особистісних процесів, спровокований впливом критичних роздумів, як правило проблематизується лише в умовах невизначеності та напруженості, на рівні існуючих переконань та цінностей. Глибинний дисонанс, актуалізований умовами невизначеності, дозволяє рефлексивному суб'єкту змінити свою позицію і розглядати інші точки зору, а не покладатися виключно на свій власний досвід і судження. Адже, той хто навчається досягає більш значущих результатів за умов його прямого контакту з

вихідними ідеями, відмінними від власних. Саме такий «когнітивний дисонанс» проблематизує розгортання критичного мислення та перегляд власних вихідних поглядів.

Рис.1. Характерологічні особливості високоякісного людського капіталу

Завдяки рефлексивній моделі, доросла цільова аудиторія краще засвоює нове, пов'язуючи його з тим, що вже відомо, адаптуючи це нове до своїх цілей і перетворює тим самим свою думку в дію. Зазначена ситуативність сприяє розвитку креативності, здатності мислити критично, а також активізує метакогнітивні здібності (тобто здатність спостерігати за процесом власного мислення). У процесі навчання дорослих досить продуктивним буде обговорення перспективності щодо створення чогось нового, щоб вони навчалися розвивати і обґрунтовувати свою позицію, що в подальшому виражається у здатності переконливо вибудовувати аргументацію (зокрема, у колі ділових партнерів). У результаті внутрішньо групового обміну думками між представниками дорослої цільової аудиторії, можуть виникнути абсолютно нові ідеї, які попередньо не розглядалися та не обговорювалися, що є особливо цінним у цьому ключі.

Не менш важливу роль, на етапі проектування якісного навчання дорослих, відіграє показник резистентності та особистісної мотивації, здатної стимулювати прояви діяльній активності, мобілізувати внутрішню енергію та переорієнтувати її на суспільно корисний спектр дій. Організуючи навчальну діяльність з дорослою цільовою аудиторією слід пам'ятати, що запорукою якісної суб'єкт-суб'єктної взаємодії є цілеспрямована увага до кожного, вибудована на засадах урахування поліспектральності їх соціальних ролей. Для створення сприятливих умов підвищення кваліфікації дорослих, важливим є двостороннє прагнення не лише до офіційного, але й неофіційного спілкування. Останнє найбільшою мірою дозволяє вибудувати лінії взаємодій на засадах відкритості та повноцінної довіри, демонструючи при цьому повнопланову зацікавленість до кожного запиту співрозмовника. Важливим у такому спілкуванні є навіть тон та зміст викладу матеріалу, який повинен бути максимально цікавим і сучасним.

Важливою умовою у налагодженні продуктивної взаємодії андрагога із дорослою цільовою є створення ситуації успіху та емоційного комфорту для кожного суб'єкта пізнання на рівні дружніх та паритетних міжособистісних відносин, які дозволяють нівелювати вікову відмінність між учасниками навчального процесу. Однак, при будь-яких обставинах, важливим завданням андрагога залишатиметься необхідність оцінювання навчальних досягнень тих, хто навчається із чітким вказанням допущених ними помилок та виявлених успіхів на рівні навчальної діяльності.

З точки зору андрагогічної проєкції вищевикладеного, доцільно виокремити передумови ефективного навчання дорослої цільової аудиторії, до переліку яких можемо віднести наступні (див. рис.2):

ПЕДАГОГІКА

- ✓ достатній показник резистентності, дозволяючий знизити рівень особистісної напруженості, обумовленої впливом зовнішніх факторів (зокрема, умов воєнного часу, соціально-економічної нестабільності тощо);
- ✓ самостійність та ініціативність на шляху до реалізації навчальних проєктів;
- ✓ багатий життєвий досвід, як симбіоз особистісного, професійного й навчального;
- ✓ стійка мотивація, націлена на досягнення найвищих навчальних результатів;
- ✓ терміновий характер імплементацій здобутих знань та сформованих умінь й навичок на ниві професійної діяльності;
- ✓ формулювання високих вимог до якості навчальних результатів (рис.1).

Рис. 2. Передумови ефективного навчання дорослої цільової аудиторії

На основі урахування вищевикладеного стає зрозумілим, що організація навчання дорослих є доволі складним завданням, яке потрібно реалізовувати на засадах цілої низки ключових педагогічних принципів, до переліку яких зокрема можемо віднести: практикоцентрованості, індивідуалізації, колективної співпраці та інші. Важливим у цьому ключі, також, залишається завдання побудови навчальної діяльності на засадах консультативної взаємодії, що уможливує урахування потенційних запитів кожного представника дорослої цільової аудиторії.

Урахування особливостей андрагогічно-психологічного дискурсу, проблематизує необхідність диференціації ключових особливостей, які дозволяють відрізнити навчання дорослих від навчання інших вікових категорій. До переліку вищевикладених, зокрема, можемо віднести наступні (див.рис.3):

- ✓ фокусування уваги на первинності вивчення того, що є важливим з точки зору його професійної діяльності;
- ✓ прагнення оволодіти новими знаннями, уміннями та навичками, що продукують актуалізацію мотивації до навчання – єдиного дієвого стимулу, що протиставляється неаргументованому нав'язуванню;
- ✓ переважання активної «відтворюваності» набутого у процесі навчання, на протидію репродуктивному;
- ✓ побудова навчального матеріалу на реалістичних фактах та проблемах, що уможливають пошук оптимальних рішень, найбільш наближених до практичних умов;
- ✓ рівень сприйняття навчального матеріалу, детермінований життєвим досвідом, який в свою чергу може полегшувати сприйняття попередньо значущого;
- ✓ важливість неформального спілкування у зв'язку із пам'ятними слідами негативного навчального досвіду, заснованого на формалістичних взаємозв'язках того хто навчає з тим, хто навчається;

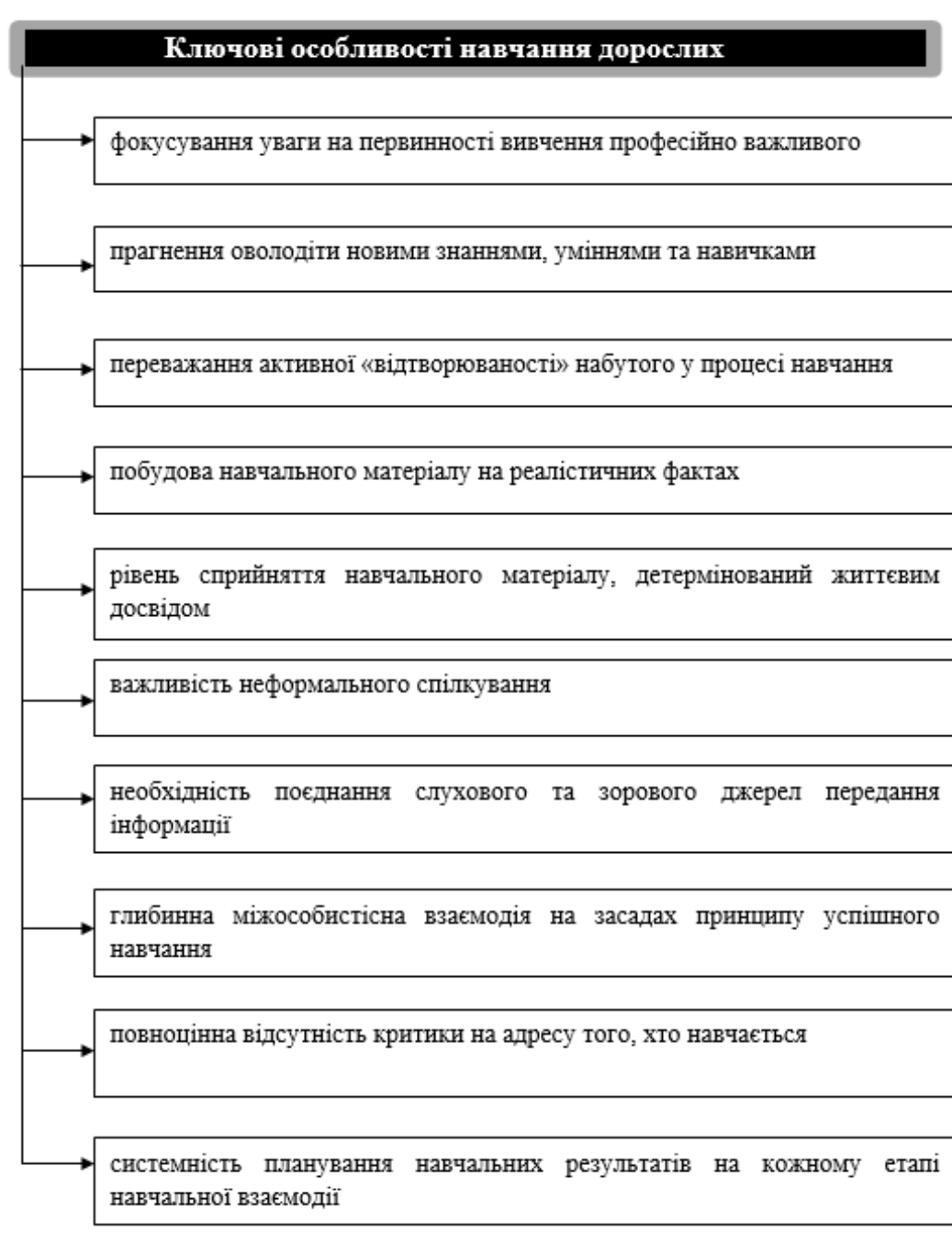

Рис.3. Ключові особливості навчання дорослих

- ✓ необхідність поєднання слухового та зорового джерел передавання інформації, з метою підвищення рівня навчальної результативності, а також різних методів навчання;
- ✓ глибинна міжособистісна взаємодія на засадах принципу успішного навчання, що уможливорює підвищення рівня мотивації;
- ✓ повноцінна відсутність критики на адресу того, хто навчається у зв'язку із наявністю самокритики та зростаючих показників міжособистісної конкуренції;
- ✓ системність планування навчальних результатів на кожному етапі навчальної взаємодії, що уможливорює відслідкування досягнутої навчальної динаміки (рис.3).

У ракурсі заявленого, досить високий рівень результативності відзначено на рівні використання дискусійного та проблемного методів, що уможливають активізацію поглядів та позицій суб'єкта пізнання на визначену проблематику. Названі методи уможливають створення таких ситуаційних «реверансів», коли суб'єкт пізнання опиняється в умовах інваріантної активної участі на рівні проблемних обговорень, шляхом залучення усіх своїх інтелектуальних резервів та векторів життєвого досвіду. Важливим у цьому ключі, залишається ще одне андрагогічне завдання – створення максимально комфортного емоційного клімату, здатного стимулювати усі рівні

ПЕДАГОГІКА

навчально міжособистісної взаємодії. Для дорослих суб'єктів пізнання важливою умовою навчальної співпраці є негайне застосування нових знань, навичок та умінь. У цьому аспекті особливою значущістю вирізняються рольові ігри, моделювання реальних ситуацій з життя. Значущим у цьому смисловому ракурсі відрефлексування є факт вищого рівня мотивації до навчання самого дорослого, що створює благодатний ґрунт для андрагогічної підтримки та супроводу його навчальної діяльності.

У контексті такого змістового викладу репрезентовано теоретичну модель навчання дорослих, представлену наступною компонентною структурою: самосвідомість, мотивація, мета (навчальна, розвиваюча та виховна), навчальні цілі (знання, уміння та навички), самонавчання, досвід навчальної та професійної діяльності (див. рис.4).

Дані рис. 4 засвідчують про безсумнівну взаємодію кожного структурного елементу заявленої теоретичної моделі, що свідчить про продуктивність комплексного функціонування на рівні заявлених навчальних завдань освіти дорослих (рис.4).

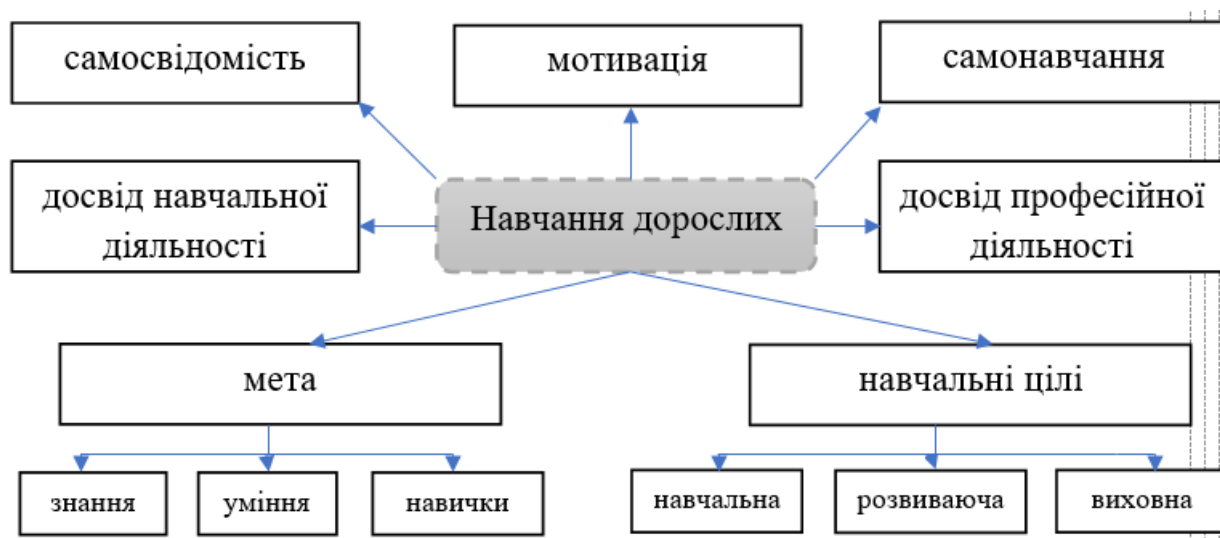

Рис.4. Теоретична модель навчання дорослих

Дискусія. Поетапність відрефлексування досліджуваного феномену на рівні вітчизняних та іноземних розвідок засвідчила про неоднозначність поглядів на умови організації якісного навчального середовища для дорослої цільової аудиторії, що на наш погляд детерміноване впливом сучасних соціокультурних реалій та міжкультурних протиріч.

Висновки. На основі вище викладеного можемо підсумувати, що соціокультурна проєкція заявленого у дослідницькому пошуку феномена є віддзеркалення реально існуючого з урахуванням наявних запитів як об'єктивного так і суб'єктивного характеру. Виходячи з цього, слід пам'ятати що продуктивність співпраці андрагога з дорослою цільовою аудиторією суттєво відрізняється від педагогічної співпраці з дитячою категорією суб'єктів пізнання, що приховується у фокусі ендогенних та екзогенних складових соціокультурного буття сучасного соціуму.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Inamorato dos Santos, A., Gaušas, S., Mackevičiūtė, R., Jotautytė, A., & Martinaitis, Ž. (2019). Innovating Professional Development in Higher Education: Case Studies. *Publications Office of the European Union*. Luxembourg, 2019, 341. doi:10.2760/712385, JRC115595

Orsolya Kálmán, Päivi Tynjälä & Terhi Skaniakos (2020). Patterns of university teachers' approaches to teaching, professional development and perceived departmental cultures. *Teaching in Higher Education*, 25(5), 595-614, doi: 10.1080/13562517.2019.1586667

REFERENCES

Inamorato dos Santos, A., Gaušas, S., Mackevičiūtė, R., Jotautytė, A., & Martinaitis, Ž. (2019). Innovating Professional Development in Higher Education: Case Studies. *Publications Office of the European Union*. Luxembourg, 2019, 341. doi:10.2760/712385, JRC115595

Orsolya Kálmán, Päivi Tynjälä & Terhi Skaniakos (2020). Patterns of university teachers' approaches to teaching, professional development and perceived departmental cultures. *Teaching in Higher Education*, 25(5), 595-614, doi: 10.1080/13562517.2019.1586667

T. Dudka

THE PHENOMENON OF ADULT LEARNING THROUGH THE PRISM OF MODERN SOCIO-CULTURAL REALITIES

Abstract

The article touches upon one of the most significant andragogic problems – the peculiarities of the phenomenon of adult learning. The priority of the influence of socio-cultural realities on the organization and implementation of the tasks of teaching the adult target audience is emphasized. The latest trend is correlated with the modern demands of the labour market and the current challenges of scientific and technological progress.

The purpose of the study is to theoretically reflect on the problem of the influence of modern socio-cultural realities on the peculiarities of the organization and implementation of the tasks of adult learning.

The purpose of scientific research is determined by the need to implement a complex theoretical analysis of the stated topic from an andragogical perspective, which makes it possible to correlate the research material with a whole spectrum of endogenous and exogenous factors that determine the peculiarities of the phenomenological nature. The significance of the influence on the personal level of the motivation component, which can take on the role of a decisive component at the level of effective implementation of educational tasks, has been considered in detail. During the problem presentation, attention is focused on the key differences of adult cognitive subjects, which are considered at the stage of organization and implementation of the educational process for them.

The research procedure involved a combination of appropriate methodological tools presented at the level of methods of induction, deduction, comparative analysis, and problem statement. Due to the involvement of such a wide range of research methods, it was possible to single out the peculiarities of adult learning from the andragogical-psychological perspective of the study. This once again confirmed the interdisciplinary nature of the outlined topic. Attention is focused on the importance of the competence approach focused on the implementation of the tasks of teaching adults. This makes it possible to strengthen the practical component, as well as promote the development of value orientations and personal qualities of subjects of cognition.

The result of the study was the design of an adult learning model, represented by the following component structure: self-awareness, motivation, purpose (educational, developmental, and educational), educational goals (knowledge, abilities, and skills), self-study, experience of educational, and professional activities.

The conclusions were made that today's socio-cultural realities have actualized the perception of the phenomenon of adult learning not only from the standpoint of the perspective of profession obtaining but above all from the conditions of ensuring its functioning in terms of market competition. The identified situation at the phenomenological level was closely linked with continuous learning – the driving force of socio-cultural progress.

Keywords: adult learning; socio-cultural realities; phenomenon, andragogy.

DOI

УДК 376.1-056.2/3:373.3.5

Є. Іванов, А. Кокарєва

КОМАНДНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ІНШОМОВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Резюме

Важливою задачею в сучасному освітньому середовищі є визначення основних спрямувань створення команд, дослідження способів їх організації в сучасних умовах, забезпечення їх успішної функціонування, оцінка отриманих результатів і надання учасникам команди таких значущих